10.2.2026

Pohjois-Suomen elinvoimakeskuksen lausunto/kommentit valtioneuvoston kirjelmään eduskunnalle (U 52/2025vp ja U 70/2025vp)

Pohjois-Pohjanmaan elinvoimakeskus kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston kirjelmistä U 70/2025 ja U 53/2025 vp eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle komission ehdotuksista Euroopan aluekehitysrahaston kumppanuussuunnitelman sekä maatalouden ja maaseudun, kalatalouden ja merielinkeinojen, vaurauden ja turvallisuuden rahaston perustamisesta vuosiksi 2028-2034.

Yhdymme pääosin valtioneuvoston näkemyksiin kirjelmissä ja pidämme niitä hyvin perusteltuina. Kyseessä on merkittävä muutos entiseen usean rahaston malliin. Tavoitteena oleva Yhden rahaston muodostaminen tarkoittaa siirtymistä useista ohjelmista yhteen kansalliseen suunnitelmaan (NRP, National Regional Partnership Plan). Jäsenvaltiolle suoraan kohdentuva rahoitus sidottaisiin NRP-suunnitelmissa sovittuihin investointeihin, uudistuksiin ja muihin interventioihin liittyvien välitavoitteiden ja tavoitteiden toteutumiseen. Maksatusten perustana olisi tulosperusteisuus, jolloin maksatukset perustuisivat näiden tavoitteiden saavuttamiseen toteutuneiden kulujen sijaan.

Pohjois-Suomen elinvoimakeskus tuo näkemyksenään työelämä ja tasa-arvovaliokunnalle seuraavaa:

Yleistä

Koheesiopolitiikka on ollut Pohjois-Suomen ja erityisesti itäisen Pohjois-Suomen kehittymisen kannalta tärkeää. Tasaamalla elinkeinoelämän kehityseroja tuemme myös alueen turvallisuutta.

Suomen vaikea taloustilanne voi tuoda vaikeuksia löytää tarvittavaa omarahoitusta kumppanuusohjelman täysimääräisen rahoituksen saamiseen. Tässä on hyvä huomata, että Suomen saanto EU rahoituksesta on merkittävältä osin kiinni Suomen omarahoituksesta. Eli tästä säästäminen kansallisessa rahoituksessa vähentää samassa suhteessa Suomen saamaa EU rahoitusta investointien ja kehittämisen rahoittamiseen, ja vaikeuttaa

osaltaan myös työelämä ja tasa-arvovaliokunnan toimialan tavoitteiden saavuttamista.

Teknisen tuen riittävä huomioiminen ohjelmassa on tärkeää. Valtionhallinnon elinvoimakeskuksiin kohdennetut säästöt vähentävät merkittävästi elinvoimakeskuksien toimintamenomäärärahoja. Riittävä teknisen tuen määrä on välttämätön varmistaa, jotta uuden ohjelman toteuttaminen ja rahoituksen vaikuttava kohdentuminen mm. tasa-arvon ja muiden tavoiteltujen tavoitteiden saavuttamiseksi turvataan.

Elinvoimakeskusten rooli NRPP rahaston välittävänä toimielimenä

Elinvoimakeskukset toimivat alueilla aluehallintoviranomaisina ja niillä on näyttöjä aikaisempien ohjelmakausien tavoitteiden toteuttamisesta pitkältä ajalta EU rahoituksen välittävänä toimielimenä toimisessa Suomessa ja tämä osaaminen tuo vahvan perustan toimia samassa roolissa myös uuden NRPP rahaston välittävänä toimielimenä.

NSPA –rahoitus tulee turvata

EU-komission esitys ei sisällä Suomen liittymissopimukseen perustuvaa pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitusta (NSPA), mikä poikkeaa edellisistä rahoitusesityksistä. Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisasema perustuu kylmän ilmaston, pitkien etäisyyksien ja harvan asutuksen aiheuttamaan pysyvään kilpailukykyhaittaan.

Koska haitat ovat pysyviä, NSPA rahoituksen poistaminen voi heikentää merkittävästi Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden, kilpailukykyä, työllisyyttä, osaamisen kehittämistä ja ihmisten yhdenvertaisuuden toteutumista EU:ssa.

Alueelle kohdennetun NSPA-tuen avulla on pystytty lieventämään erityisolosuhteista aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia. NSPA-tuki on merkittävä myös Suomen kokonaissaannon kannalta. Olennaista on huomata, että kyse on alueen pysyvistä rakenteellisista epäkohdista, jotka eivät ole poistuneet mihinkään, vaan ovat edelleen olemassa.

Tulosperusteisuuden vaikutukset

Tulosperusteisuus on hyvä tavoite, mutta sen tavoitteiden saavuttaminen voi olla haastavampaa kehittymättömillä alueilla, joissa elinkeinojen kehittäminen on vähäisempää ja ympäristön potentiaali tarjoaa vähemmän kehittymisen mahdollisuuksia. Tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden osalta on mahdollista, että hanketoimijoiden ja yhteishankkeiden toimijoiden määrä supistuu ja kapenee sellaisiin toimijoihin, joilla taloudellisen riskin sietokyky hanketoiminnassa on korkeampi.

Tulosperusteisuuden lisääminen edellyttää menettelytapojen kehittämistä tulosten määrittelyyn ja seurantaan, erityisesti jos tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden seuranta ulotetaan hanke- tai toimintalinjatasolle. Hanketoteuttajien tasa-arvoisen kohtelun näkökulmasta vaikuttavuuden ja tulosten saavuttamisen rajat tulee olla tiedossa etukäteen.

Hankkeiden tuloksellisuusvaatimus ei saa lisätä merkittävästi hanketoteuttajien taloudellista riskiä eikä vähentää oleellisesti eri toimijoiden mahdollisuuksia hankkeiden toteutukseen. Käynnissä olevalla kaudella ohjelman toteuttamiseen osallistuu monipuolisesti ja laajasti yrityksiä, kuntia, kansalaisjärjestöjä, oppilaitoksia jne. Nämä tasavertaiset osallistumismahdollisuudet parantavat osaltaan EU:n tavoitteiden mukaista alueellista, sosiaalista ja taloudellista yhteenkuuluvuutta.

EAKR:n tarkoituksena on ollut osaltaan vähentää eri alueiden välisiä kehityseroja sekä muita heikommassa asemassa olevien alueiden jälkeenjääneisyyttä

Pohjois-Suomen kehittämisen kannalta on tärkeää, että jatkossakin on edellytykset tukea alueen yritysten investointeja ja kehittämistä. Avustuksien merkitys on ollut ratkaisevan tärkeä etenkin investointien toteutumiseen. Kiinteistöjen vakuusarvot ovat Pohjois- ja Itä-Suomessa huomattavasti heikommat kuin kehittyneemmillä alueilla. Ilman yritysten investointeja ja kehittämistä ei synny uusia työmahdollisuuksia ja mahdollisuutta kehittää laajasti työllisyyteen, työsuojeluun, tietosuojaan ja henkilöstön osallistumiseen liittyviä asioita.

Geopoliittiset muutokset haastavat erityisesti Itäistä ja Pohjoista-Suomea ja elinkeinoelämän kehityserojen tasaaminen on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää, myös turvallisuusnäkökulmasta. Ilman merkittävää investointi- ja kehitysrahoitusta alue- ja väestökehityksen haasteeseen on vaikeaa vastata ja saada positiivisia vaikutuksia myös työelämä ja tasa-arvovaliokunnan toimialan kannalta.

Elinkeinoelämän kaksikäyttöisten tuotteiden valmistuksen rahoittaminen on mahdollista ja suotavaa myös jatkossa ja se onnistuu hyvin olemassa olevan rahoituksen puitteissa. Aluekehitykseen rahoituksella tulee kuitenkin ensisijaisesti rahoittaa elinkeinoelämän kehittymistä normaalissa kontekstissa ja puolustuksen turvaamiseen rahoitus tulee löytää niin, ettei aluekehityksen resurssit heikkene.

Digisyrjäytyminen on vakava uusi haaste lisäämään syrjäytymistä. Syrjäytymisen eri muotojen torjuntaan aluekehitysrahoituksen välineet tuovat hyvän lisän.

ESR

Komission ehdotuksen mukaan Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) tuettaisiin NRPP-asetuksen
3 artiklassa ehdotettuja erityistavoitteita, kuten esimerkiksi
i) tukemalla työllisyyttä, yhdenvertaista pääsyä työmarkkinoille, oikeudenmukaisia ja
laadukkaita työoloja ja työvoiman liikkuvuutta;
ii) parantamalla työvoiman tarjontaa sekä koulutuksen ja taitojen elinikäistä hankkimista erityisesti edistämällä täydennys- ja uudelleenkoulutusta;
iii) edistämällä kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia, tukemalla vahvoja sosiaalisia turvaverkkoja, edistämällä sosiaalista osallisuutta ja torjumalla köyhyyttä
ja asunnottomuutta sekä tukemalla investointeja sosiaaliseen infrastruktuuriin;
iv) helpottamalla palvelujen ja niihin liittyvän infrastruktuurin saatavuutta, mukaan
lukien terveydenhuoltojärjestelmien sekä lasten- ja pitkäaikaishoitopalvelujen
nykyaikaistaminen, digitalisaatio ja laadun ja häiriönsietokyvyn vahvistaminen;
v) vastaamalla väestörakenteen muutoksen haasteisiin kaikkialla EU:ssa, mukaan
lukien työvoimapula sekä sukupolvien ja alueiden väliset erot.

ESR:llä tuettava toiminta vaikuttaa kattavalta. Toteutuessaan sen kautta on mahdollista tukea ja kehittää ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia koulutukseen, työllistymiseen ja sosiaaliseen osallisuuteen. Esityksen mukaan toimenpiteillä voidaan osaltaan edistää myös köyhyyden torjuntaa ja asunnottomuutta. Näillä toimilla ESR-rahoitus parantaa ihmisten yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjintää. Myös väestörakenteen muutosten huomioiminen sekä maahanmuuton ja kotoutumisen näkökulma tulisi varmistaa riittävästi.

Toisaalta esitetyillä ESR:n toimienpiteillä voidaan parantaa myös organisaatioiden, yritysten ja yhteiskunnan
toimintaa edistämällä laadukkaita
työoloja, pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuutta, digitalisaation vahvistamista jne.

Esitetyt toimenpiteet ovat tärkeitä ja kannatettavia. On kuitenkin huomioitava rahoituksen jakautuminen kaikkiin esitettyihin toimenpiteisiin. Mikäli kaikkia toimenpiteitä toteutetaan, on riskinä se, että ESR-rahoitus pilkkoutuu pieniin kokonaisuuksiin, joiden strateginen vaikuttavuus jää heikoksi. Jäsenvaltiokohtaisesti tulisi olla mahdollisuus valita esitetyistä ESR-toimenpiteistä kullekin jäsenvaltiolle keskeiset ja vaikuttavimmat painotukset ja toimenpiteet. Esimerkiksi lastenhoitopalvelujen nykyaikaistaminen ESR-rahoituksella Suomessa ei ole välttämätöntä, koska ne ovat jo varsin hyvin ajan tasalla.

Kolmannella sektorilla on huomattavan suuri vaikutus työllisyyden edistämisessä ja tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentamisessa. On tärkeää, että ohjelman painotukset ja myös hankkeiden rahoitusosuudet mahdollistavat järjestöjen mukana olon ohjelman toteutuksessa.

Komissio on esittänyt ESR:lle korvamerkittyä rahoitusosuutta, mikä on erittäin tärkeää laaja-alaisten, ihmisiin, yrityksiin ja koko yhteiskuntaan vaikuttavien toimien ja tavoitteiden saavuttamiseksi.

Maatalouden ja maaseudun rahoituselementit

On erittäin tärkeää korostaa tasa-arvoisen yhteiskunnallisen kehityksen näkökulmasta, että maataloutta on voitava harjoittaa kannattavalla tavalla unionin kaikissa jäsenvaltioissa. Suomen tulee tavoitella yhteisen maatalouspolitiikan osalta mahdollisimman korkeaa saantoa, sillä luonnonolosuhteet ovat Suomessa epäedulliset verrattuna muihin jäsenvaltioihin. Tavoite, että tukia kohdennettaisiin nykyistä vahvemmin aktiivisille tuottajille, on kannatettava.

Nuorten viljelijöiden tukeminen tärkeää ja on hyvä, että se on korostetusti esillä ehdotuksessa. Nuorten ja uusien viljelijöiden tukemisessa tulisi jäsenvaltioille antaa riittävästi liikkumavaraa päättää konkreettisesti ne muodot, miten tukeminen kussakin jäsenmaassa halutaan tarkoituksenmukaisimmin tehdä.

Vanhuuseläkettä nostavien rajaaminen tukijärjestelmien ulkopuolelle on siltä osin ristiriitainen ja epäreilu, että jos he tuottavat maataloustuotteita samoin kriteerein unionin markkinoille olisivat he kuitenkin tukijärjestelmien ulkopuolella. Suomessa moni pienehkö maatila on lopettanut tai lopettamassa lähivuosien aikana kotieläintuotannon ja viljelijä on siirtymässä eläkkeelle. Käytännössä heidän saamansa eläkkeet ovat hyvin pieniä ja yksi syy maataloustuotannon jatkamiseen on turvata eläkkeen ja maataloustulon yhteisvaikutuksena kohtuullinen elanto eläkevuosille. Mikäli eläketulon saaja rajataan tukien ulkopuolelle, tulisi harkita kohtuullisen eläketulon nostamisesta alkavaa siirtymäaikaa minä aikana viljelijä voi luopua esimerkiksi kotieläintuotannostaan, siihen liittyvästä kasvinviljelystä ja tuotanto-omaisuudestaan. Kohtuullinen siirtymäaika tällaisissa tilanteissa olisi useita vuosia, jotta lopettamisesta ei aiheutuisi kohtuutonta taloudellista rasitetta tai tappioita. Pienten tilojen maatalouskoneilla tai tuotantorakennuksilla ei ole juurikaan myyntiarvoa, vaikka niillä on arvoa tuotantotarkoituksessa. Tällaisille pienille tiloille ei nykypäivinä ole käytännössä mahdollisuutta saada jatkajiakaan.

Yhteiseen maatalouspolitiikkaan kuluu turvemaat ja turvemaihin tulee vaikutuksia vahvasti myös ennallistamisasetuksen kautta. Turvemaiden viljelyn ohjauksella ja mahdollisilla rajoitteilla on keskeinen vaikutus viljelijöiden oikeusturvaan, viljelijöiden omaisuuden arvon ja sen taloudellisiin käyttömahdollisuuksiin niin, että turvemääritelmä pitäisi olla

säädetty lain tasolla. Jo perustuslainkin mukaan yrittämisen vapauksiin ja rajoitteisiin liittyvä säätäminen tulee säätää lailla eikä tätä alempiasteisilla säädöksillä. Turvelohkon määritelmän osalta tulee huomioida, että sen määrittäminen ei kuitenkaan kuulu komission toimivaltaan, minkä vuoksi määritelmä tulisi tehdä lain säätämisjärjestyksessä riittävän laajan vaikuttavuusarvion ja keskustelujen jälkeen kansallisesti.

Leader ja muu maaseudun kehittäminen on esitetty rahoitettavan korvamerkittömästä rahasta. Korvamerkittömästä osuudesta tulisi kuitenkin varata ainakin nykyistä vastaava määrä maatalouden ja maaseudun monialaiseen ja laajaan kehittämisen. Varojen käyttömahdollisuudet tulee olla yhtä laajat kuin ne ovat tälläkin hetkellä tai jopa nykyistä laajemmat. Monipuolisilla rahoituselementeillä ja rahoituksen suuntaamisella erityisesti harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle turvattaisiin näiden epäedullisten alueiden kohtuullinen kehitys ja yritystoiminnan mahdollisuudet. Maaseudun toimialariippumattomat yritystuet, maaseudun kehittämistuet ja maatalouden tuet ovat erittäin keskeisessä roolissa syrjäseutujen elinvoiman ja kehityksen turvaamisessa.

Maatalouden ja maaseudun kehittäminen ovat edellytys toimivalle ja elonvoimaiselle maaseudulle. Maaseudun kehittämisvaroista on edistetty niin maatalouden kilpailukykyä kuin maaseudun yritystoimintaa, palveluja, kulttuuria ja infraa ym. Selvitysten mukaan nykyiset elinvoimakeskusten ja Leader-ryhmien myöntämät tuet ovat olleet hyvin vaikuttavia maaseudun kokonaiskehityksen kannalta. Tuet kohentuvat pienille yrityksille, joiden merkitys työpaikkojen luonnissa on Suomessa keskeinen. Muiden tahojen myöntämät tuet kohdentuvat pääasiassa suuremmille ja kansainvälistyville yrityksille, jotka sijaitsevat maaseutuyrityksiä elinvoimaisemmilla alueilla sekä matkailualueilla. Maaseudun ja erityisesti harvaan asutun ja ydinmaaseudun kehityksen turvaamiseen ja tukemiseen tarvitaan edelleen nykyisen kaltaista elinvoimakeskusten ja Leader-ryhmien kautta tapahtuvaa kehittämistä.

Yhden yhteisen rahaston malli ja tietojärjestelmät

EU:n komissio on perustellut esitystään yhdistää useita nykyisiä rahastoja yhteen rahastoon joustavuuden lisäämisellä ja yksinkertaistamisella. Suuri joustavuustavoite voi kuitenkin vaikeuttaa ennakoitavuutta ja luotettavuutta. Se voi luoda epävarmuutta taloudelle ja samalla heikentää työllisyyttä, hyvinvointia ja alueiden yhdenvertaista kehittymistä. Myös tuloksellisuus kärsii, jos aluepoliittisia tavoitteita ei voida rakentaa pitkällä jänteellä. EU:n budjetin ensisijainen tarkoitus ei tulisi olla reagointi kriiseihin vaan vakauden tuottaminen. Ennakoitavuus luo todellista resilienssiä.

Uuden kauden toimeenpanossa huomioitavaa on myös se, että kansallisesti toteutettavien tietojärjestelmien päivitys ja rakentaminen tulisi olla kustannustehokasta ja nopeaa, jotta toimeenpanossa päästään koko ohjelman laajuudella liikkeelle heti ohjelmakauden alussa.

10.2.2026

Allekirjoittaja A000616
DN: cn=A000616, ou=Käyttäjät, email=pasi.loukasmaki@ely-keskus.fi
Syy: Hyväksyn dokumentin
Päivämäärä: 2026.02.09 11:08:18 +02'00'

Pasi Loukasmäki
Yksikön päällikkö

Petri Keränen
Osastopäällikkö

A009796

Allekirjoittaja A009796
DN: cn=A009796, ou=Käyttäjät, email=petri.keranen@ely-keskus.fi
Päivämäärä: 2026.02.09 11:15:27 +02'00'

Liitteet	Kirjoita tähän
Jakelu	Kirjoita tähän
Tiedoksi	Kirjoita tähän